CC BY SA

DOI 10.15290/cnisk.2024.02.17.09

JACEK DRĄŻKIEWICZ
https://orcid.org/0009-0006-8282-9972
Uniwersytet w Siedlcach (Polska)
University of Siedlce (Poland)

Charakter kobiecej twórczości wyróżnionej w Ogólnopolskim Konkursie Literackim LIMESU. Przyczynek do badań[1]

Streszczenie

Artykuł przybliża charakter kobiecej twórczości wyróżnionej w Ogólnopolskim Konkursie Literackim LIMESU, który od 1978 r. organizowany jest na Uniwersytecie w Siedlcach. Konkursy literackie od zawsze stanowiły ważny element literatury, kultury, świadectwo ich ewolucji oraz narzędzi wspierających rozwój narodu czy konsolidujących społeczność, podwyższały poziom intelektualny mieszkańców, stanowiły również instrument życia literackiego. Udział kobiet w tychże konkursach był ograniczony z powodu silnie zakorzenionych patriarchalnych norm społecznych, podrzędnej roli kobiet, sztywnych konwencji, które eliminowały je z wielu sfer życia publicznego, w tym z literatury i działalności artystycznej. Od początku istnienia konkursu LIMESU w wydawanych tomikach zauważyć też można początkujące poetki czy literatki, które próbowały swoich sił na niwie artystycznej. Artykuł przybliża tę poezję i prozę, jej charakter i wymowę.

Słowa kluczowe: poezja, proza, kobieta, konkurs literacki, Polska, Siedlce

[1] Publikacja przygotowana/dofinansowana ze środków budżetu państwa w ramach programu „Społeczna odpowiedzialność nauki" Ministra Edukacji i Nauki. Jest wynikiem udziału w projekcie „Ośrodek Badań Historii Kobiet – kontynuacja II".

THE NATURE OF WOMEN'S CREATIVITY HIGHLIGHTED IN THE NATIONAL LITERARY COMPETITION LIMES. A CONTRIBUTION TO RESEARCH

Abstract

The article presents the nature of women's creativity in the National Literary Competition LIMES, which has been organized at the University of Siedlce since 1978. Literary competitions have always been an important element of literature and culture, a testimony to their evolution and tools supporting the development of the nation or consolidating the community, they increased the intellectual level of residents, and were also an instrument of literary life. Women's participation in these competitions was limited due to strongly rooted patriarchal social norms, the subordinate role of women, and rigid conventions that eliminated them from many spheres of public life, including literature and artistic activity. Since the beginning of the LIMES competition, one can also notice beginning poets and writers who tried their hand at art. The article presents this poetry and prose, its character and meaning.

Keywords: poetry, prose, woman, literary competition, Poland, Siedlce

Pisarstwo kobiet uchodziło długo za zajęcie niepoważne, marginalizowane czy uznawane, np. przez wybitnych krytyków, za coś słabej jakości. Dlatego, aby zaistnieć w świecie literatury, kobiety zaczęły przyjmować męskie pseudonimy, niektóre usiłowały naśladować swoich kolegów w zakresie poetyki tekstu, inne upowszechniały i popularyzowały swoje dzieła w czasopismach. Bycie kobietą pióra dla wielu z nich oznaczało bycie kobietą czynu, szansę na względną niezależność ekonomiczną, przynoszącą oprócz skromnych zysków materialnych także satysfakcję twórczą oraz intelektualną. Z dużym, ale jednak nieprzesadnym uogólnieniem powiedzieć można, iż akces kobiet do literatury był ich pierwszym wielkim krokiem ku równouprawnieniu i wyzwoleniu.

Konkursy literackie jako przestrzeń promowania twórczości kobiet

Konkursy literackie od zawsze stanowiły ważny element literatury, kultury, świadectwo ich ewolucji oraz narzędzi wspierających rozwój narodu czy konsolidujących społeczność, podwyższały poziom intelektualny mieszkańców, stanowiły również instrument życia literackiego. Były szansą na promocję i popularyzowanie piśmiennictwa w środowisku, tworzyły platformę

wsparcia dla grona piszących, moderowały także życie literackie miasta. Jednakże dawniej, np. w XIX w., udział kobiet w tychże konkursach był ograniczony z powodu silnie zakorzenionych patriarchalnych norm społecznych, sztywnych konwencji, podrzędnej roli kobiet, które eliminowały je z wielu sfer życia publicznego, w tym z literatury i działalności artystycznej. Poza tym wiele konkursów literackich było organizowanych przez instytucje tradycyjnie wykluczające kobiety, takie jak akademie czy stowarzyszenia literackie, gdzie członkostwo było zarezerwowane dla mężczyzn. Obowiązkiem niewiasty było zajmowanie się domem i rodziną, a nie angażowanie się w działalność intelektualną czy artystyczną. Tak więc konkursy literackie, które stanowiły ważną część życia kulturalnego, okazywały się często zamknięte dla kobiet, co powodowało barierę w ich rozwoju i aktywności w dziedzinie literatury. Niektóre wybitne twórczynie (np. Maria Konopnicka, Maria Rodziewiczówna) przełamywały te przeszkody, przekraczały narzucone im ograniczenia i aktywizowały swoją działalność w życiu literackim, w tym w konkursach, otwierając drogę przyszłym pokoleniom pisarek i laureatek. Wybierając konkursową drogę do sławy, jak piszą badacze, „wpadały w skomplikowaną sieć zależności, w której płeć odgrywała istotną rolę. Nakładanie się podwójnych mechanizmów uprzedzeń, wynikających pośrednio także z obserwacji dotychczasowych doświadczeń kobiet w zawodach, sprawiało, że krytyka patrzyła na laureatki bacznym okiem. To wszystko jednak nie odstraszało kobiet, co poskutkowało zauważalną ich obecnością w gronie zwyciężczyń”[2]. Te konkursowe triumfy pisarek, szczególnie w drugiej połowie XIX i na przełomie XIX i XX w. – przede wszystkim powieściowe – stanowiły „z jednej strony sygnał przełamywania literackiej hegemonii mężczyzn, z drugiej – odbicie coraz większej widoczności kobiet w sferze publicznej i artystycznej”[3]. Zmiany te związane były z przemianami emancypacyjnymi, które spowodowały rozluźnienie patriarchalnych struktur i zwiększenie akceptacji dla kobiecego głosu w literaturze. Rynek literacki cieszył się ogromnym zainteresowaniem pań, a pisarstwo okazało się sferą interesującą dlań nie tylko dla-

[2] Iwona Przybysz, *Sąd nad literaturą. Konkursy literackie na łamach prasy warszawskiej drugiej połowy XIX wieku*, (Lublin: Episteme, 2023), 345.
[3] Ibidem, 347.

tego, że zdobywały dzięki niemu częściowo prawną niezależność ekonomiczną, ale również ze względu na aktywność, która zapewniała im wysoką pozycję społeczną[4].

Ogólnopolski Konkurs Literacki LIMESU

Ogólnopolski Konkurs Literacki LIMESU ma długą historię, sięgającą roku 1978, i jest najstarszą edycją studenckiego konkursu literackiego w Polsce. Powstał on jako inicjatywa Studenckiego Ośrodka Działań Kulturalnych LIMES, działającego przy siedleckiej uczelni (Wyższej Szkole Rolniczo-Pedagogicznej), którego celem było rozwijanie twórczego potencjału studentów oraz promowanie ich literackich osiągnięć. Konkurs szybko zyskał akceptację środowiska literackiego w Polsce, a także stał się istotnym elementem kulturalnego krajobrazu Siedlec i ważnym wydarzeniem miejscowym, w tym studenckim. Okazał się też poetycko-prozatorską platformą wydawniczą lokalnych literatów – po każdym konkursie wydawane były najpierw broszury, potem zbiorki z nadesłanymi i nagrodzonymi utworami – co bardzo ożywiło i środowisko akademickie, a w szczególności żaków, i środowisko twórcze Siedlec i okolic. W pierwszych latach istnienia konkurs literacki koncentrował się głównie na poezji, dając studentom możliwość wyrażania siebie poprzez piękno słowa i zastosowanie różnorodnych form poetyckich i środków stylistycznych. Z czasem oferta konkursu została poszerzona o kategorię „proza", co umożliwiło studentom eksplorację narracji i rozwijanie swoich umiejętności w zakresie pisania dłuższych form, takich jak opowiadanie czy esej. Po kilkunastu latach istnienia konkurs stał się rozpoznawalny w skali kraju, a jego coroczne edycje przyciągały uwagę zarówno studentów, jak i osób spoza kręgu akademickiego, zainteresowanych twórczością literacką.

Od początku istnienia konkursu w publikacjach i wydawanych tomikach zauważyć można początkujące poetki czy literatki, które próbowały swoich sił na niwie artystycznej. Część z nich traktowała swoją twórczość jako „życiową przygodę", jedno- lub kilkurazową, inne – jako sposób na zaistnienie w świecie artystycznym

[4] Ewa Kraskowska, *Narodziny pisarki dwudziestowiecznej*, w: Ewa Kraskowska, Bogumiła Kaniewska (red.), *Polskie pisarstwo kobiet w wieku XX: procesy i gatunki, sytuacje i trendy*, (Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2015), 15.

młodych, kolejne – jako promowanie i upowszechnianie kobiecego „ja" poetyckiego, literacki sposób na zlikwidowanie bądź złagodzenie wewnętrznych napięć, lęków, stresu czy niepokojów. Była to więc płaszczyzna odreagowywania traum, pokonywania depresji. Część z nich została z czasem poetkami, uznanymi nie tylko w środowisku lokalnym czy regionalnym.

Poetyckie figuracje

Jak wynika z analiz poszczególnych tomików pokonkursowych, spora grupa literatek poszukiwała w tej twórczości i odkrywała w niej swoje kobiece „ja", zogniskowane na autentyczności, naturalności, kruchej, delikatnej konstrukcji, ale przy tym wartościowej, cennej, uroczej:

zawsze chciałam być
Alicją
z Krainy Czarów
i jak ona
przejść
na drugą stronę lustra
bosymi stopami biegać
po łące
dotykać zapachu mięty
i dobre słowa
rozsiane wiatrem
chwytać w dłonie
wypełniać nimi ciszę
zamieszkałą
po prawdziwej stronie lustra[5]
jakiej potrzeba rozpaczy
żeby pochylić głowę
wcisnąć rumieniec do kąta
stłamsić w sobie siebie
złapać za gardło dumę

[5] Barbara Maksymiuk, ***, w: *42 Konkurs Literacki LIMESU: utwory nagrodzone i wyróżnione*, (Siedlce: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach. Uczelniany Ośrodek Kultury, 2019), 67.

aż umilknie charkot
jakiego trzeba głodu
w oczach niemowlęcia
żeby uklęknąć wśród ludzi
i wyciągnąć rękę[6]

Eksponowanie odrębności podmiotowego „ja", jego złożoności, akcentowanie problematyki kształtowania tożsamości niewieściej w patriarchalnym świecie, jej tradycyjnych i nowoczesnych uwarunkowań stanowią podstawę interpretacyjną większości utworów. Poetki stawiają też pytania o sens życia, o kobiece doświadczenia, przeżycia, o samookreślenie siebie w globalnym świecie, własne dowartościowanie:

czasami tak bywa
że nasze ciepłe złudzenia
umierają
w zimnej mgle
że wsłuchani w dawnych siebie
bezgłośnie krzyczymy
rozmieniając się na drobne
okruchy życzliwości
czasami tak bywa
że musimy odejść
aby pójść dalej[7]

Podejmują również kwestie społecznego, obyczajowego uznania, autonomii i zależności tak w kontekście jednostkowym, jak i wspólnotowym, lokalnym i globalnym:

o jedno słowo
za dużo
o jedno zdanie
za mało
twoje obrażone wyjście

[6] Marzenna Lewandowska, *Madonna klęcząca*, w: *XXV Konkurs Literacki. Utwory nagrodzone i wyróżnione*, (Siedlce: Studencki Ośrodek Działań Kulturalnych „Limes", 2002), 86.
[7] Agnieszka Magierska, ***, w: *43 konkurs literacki LIMESU: utwory nagrodzone i wyróżnione*, (Siedlce: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach. Uczelniany Ośrodek Kultury, 2020), 19.

strata dzielona na pół
zatrzymuje świat
w filmowym kadrze
zwątpienia i niedowierzania
ty tracisz cierpliwość
ja zaufanie[8]

Poszukując formuł charakteryzujących kobiecość, literatki odwołują się do różnorodnych sposobów, metod, wzorców, naśladują i modyfikują, stosują niedopowiedzenia, używają abstrakcji, figuracji, personifikują damskie uczucia, odkrywają intymność:

Zapłonął płomień Twojego uśmiechu,
swoją przyjemną wonią cały dom napełnił.
Ty często mojego przyjścia do Ciebie czekasz.
Nie chcę spędzonej z Tobą chwili stracić ani jednej[9].
Wyobraź sobie, że ludzkość
to wielka półka z książkami
każdy człowiek – inna książka
Szukasz czegoś dla siebie
znajdujesz kryminały
pełne mrocznych tajemnic
bogate w wiedzę
słowniki lub encyklopedie
sagi wypełnione
życiową mądrością pokoleń
listy wielkich osobowości –
– zapisy ich przyjaźni
pamiętniki przepełnione
sekretami ludzkich serc
i perełki – tomiki poezji
wzbogacone o notkę biograficzną autora
I już wiesz, co wybierzesz,
choć na stole kusi Cię…
… tabloid[10]

[8] Eadem, ***, w: ibidem, 21.
[9] Justyna Wrzosek, *Wierna pamięć*, w: ibidem, 27.
[10] Agnieszka Magierska, ***, w: *32 Konkurs Literacki LIMESU: utwory nagrodzone i wyróżnione*, (Siedlce: Akademia Podlaska. Uczelniany Ośrodek Kultury, 2009), 57.

Poetki wypełniają przestrzeń kolorem, kształtem, pięknem, autentycznością, naturalnością, wrażliwością, pokazując przy tym niezgodę na przemoc, dominację, dyskryminację, a promując postawę akceptacji, tolerancji, równouprawnienia:

był brudny i śmierdzący
pijaczek w galerii handlowej
kukurydziane chrupki
popijał czterdziestoprocentowym
łykiem znieczulenia
używał łaciny – tej nieantycznej
nie znał już gładkich słów
mruczał pod nosem
wyzwiska pod adresem rządu
nagle spojrzał na mnie
zapłakaną
przygniecioną kolejną stratą
w jednej chwili otrzeźwiał
przeprosił za swoistą wiązankę
pocieszył, że „różni są ludzie"
i sam zapłakał
wtedy zobaczyłam
CZŁOWIEKA[11]
Wieczorami
kobiety nabrzmiewają.
Kruche i zapatrzone
idą prosto
w płomień[12].
Usta
okrwawione śladem pocałunku
Ciało
pokłute pamięcią dotyku
Ponad czasem
Rozpięta
na krzyżu złudzeń
nieśmiertelnie umiera
z miłości[13]

[11] Agnieszka Magierska, ***, w: ibidem, 58.
[12] Anna Walentyna Kubik, Ćmy, w: *XXIX Konkurs Literacki: utwory nagrodzone i wyróżnione*, (Siedlce: Akademia Podlaska. Uczelniany Ośrodek Kultury, 2006), 33.
[13] Małgorzata Stachowiak, *Ecce Femina*, w: *XXVIII Konkurs Literacki. Utwory laureatów*, (Siedlce: Akademia Podlaska. Uczelniany Ośrodek Kultury, 2005), 16.

W wielu utworach zauważyć można talent wrażliwej, uduchowionej osoby (kobiety), dla której tekst (słowa) stał się wynikiem obserwacji znajomych jej kręgów społecznych oraz przejawem różnorodnych klimatów intelektualnych.

Prozatorskie autoportrety

Prozy kobiecej, w wybranych i analizowanych tomikach pokonkursowych, jest zdecydowanie mniej. To przede wszystkim opowiadania. Najbardziej wyróżniającą się pisarką końca XX i początku XXI w. jest Krystyna Rudnicka, zdobywczyni kilku czołowych nagród (I, II czy III) i wielu wyróżnień. Siedlczanka, która swoje życie związała z Podlasiem i miastem Siedlce[14]. W 1994 r. zadebiutowała tomikiem poetyckim *Księżycową ścieżką*, w 1999 r. wydała zbiór *Ku najdalszej z gwiazd*. Jest także autorką prozy wspomnieniowej (cykl *Szeherezady*) oraz licznych tomików poetyckich i poezji dziecięcej. Utwory nagradzane i wyróżniane charakteryzują się intymnością, opisem doświadczeń i przeżyć, także tych tragicznych, z czasów II wojny światowej, wspomnieniami z dzieciństwa. Autorka w sposób przystępny i wielobarwny prezentuje historię własną oraz jej małej ojczyzny – Siedlec i Podlasia. Całe życie pozostawała aktywna literacko. Pisanie było treścią i sensem jej życia, nawet drobiazgi, rzeczy codzienne, użyteczne, nabierały w jej utworach znaczenia. Jej życiowe motto brzmiało: „Jestem, więc piszę, piszę, więc jestem". Zacytujmy:

> Wśród ubrań była sukienka – granatowa w duże białe groszki, ozdobiona białym kołnierzykiem i białymi mankietami. Doprowadziłam ją do „stanu używalności" i schowałam do szafy. Była trochę za duża. Spódniczki i bluzki mogłam nosić, ale trudno mi było pozbyć się uczucia, że należały w przeszłości do kogoś – kto już nie żyje. Część z ubrań rozpadała się. Jak to określiła moja matka, była „zleżała". Czas i zamknięcie w kuferku zrobiły swoje[15].

[14] Szkice poświęcone twórczości Krystyny Rudnickiej: Monika Małczuk, *O narracji i stylu prozy wspomnieniowej Krystyny Rudnickiej*, w: Klaudia Jastrzębska przy udziale Jolanty Sawickiej-Jurek i Ewy Borkowskiej (red.), *Życie literackie i kulturalne Siedlec. Tradycja i współczesność*, (Siedlce: Stowarzyszenie tutajteraz, 2013), 167–183, także Andrzej Borkowski, *Historia w twórczości poetów siedleckich*, w: ibidem, 107–120. Poetka zmarła 19 kwietnia 2023.

[15] Krystyna Rudnicka, *Inga* (fragmenty), w: *XXIII Konkurs Literacki. Utwory nagrodzone i wyróżnione*, (Siedlce: Akademia Podlaska. Uczelniany Ośrodek Kultury, 2000), 36.

Poszukując formuł charakteryzujących konkursową prozę kobiet, trzeba wskazać przede wszystkim na elementy osobistych wyznań, uczuć, zwracanie uwagi na paradygmaty egzystencjalne i autobiograficzne, uruchamiane w perspektywie historycznej i kulturowej, podejmowanie kwestii społecznych, obyczajowych, refleksję uwzględniającą indywidualne pragnienia i potrzeby. Jest w nich też mowa o macierzyństwie, wychowaniu, obecności bądź braku rodziców, edukacji, życiu zawodowym i prywatnym. Zaprezentowane opowiadania, historie czy wspomnienia tworzą wspólny „autoportret kobiecy": niejednoznaczny, ale barwny, pokazujący różne sposoby przeżywania świata przez podmiot kobiecy, doświadczenia kobiece w różnym czasie i różnych okolicznościach, jak również spojrzenia z perspektywy kobiecej, które stanowią dla nich samych źródło siły.

Ewa Kraskowska[16] i Grażyna Borkowska[17], badaczki literatury kobiecej, uznały, iż najbardziej typową cechą pisarstwa niewieściego jest autobiografizm. Większość pokonkursowej prozy ma narrację pierwszoosobową, a dzieje bohaterek mniej lub bardziej pokrywają się z doświadczeniem własnym autorek. Borkowska, odwołując się do mitologicznej historii Arachne jako obrazowej metafory twórczości kobiecej, pisze:

> Cokolwiek tworzysz, tworzysz siebie. Cokolwiek odsłaniasz, odsłaniasz siebie: kobiety piszące są niezdolne do dystansu wobec tekstu, niezdolne do samoskrycia, przysłonięcia i ucieczki. Tekst jest figurą ciała, a proces twórczy przypomina akt narodzin[18].

Proza kobiet, zaprezentowana niekiedy we fragmentach, na łamach literackich tomików pokonkursowych LIMESU, to literatura mniej atrakcyjna artystycznie, popularna, która ofiarowywała psychiczny komfort, niekiedy ucieczkę od szarej rzeczywistości, zapomnienie, przeniesienie się w świat marzeń czy wspomnień. Realizowała również mniejsze lub większe talenty twórcze. Nie działały w niej prawa konkurencji, a raczej reguły solidarności i wzajemnego niewieściego wsparcia[19]. Poruszana tematyka/problematyka

[16] Ewa Kraskowska, „Kilka uwag na temat powieści kobiecej", *Teksty Drugie*, nr 4/5/6, 1993, 266.

[17] Grażyna Borkowska, *Cudzoziemki. Studia o polskiej prozie kobiecej*, (Warszawa: Instytut Badań Literackich PAN, 1996).

[18] Ibidem, 13.

[19] Więcej o tym, w odniesieniu do kobiecej prozy międzywojennej, pisze Ewa Kraskowska, *Piórem niewieścim. Z problemów prozy kobiecej dwudziestolecia międzywojennego*, (Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 1999), 29.

kwestii kobiecej rozpatrywana jest w wymiarze damskiej samodzielności, niezależności, pielęgnowania odrębności na gruncie społecznym i prywatnym, a sprawy kobiet nie są mniej ważne od innych. Obrazy codzienności, upodobania, ciało, cielesność, macierzyństwo, wielkie miłości, cudowne życie, ale i tragedie osobiste, dramaty, nieszczęścia to najczęściej wykorzystywane przez pisarki zagadnienia. Życie tych twórczyń w odmienny i bardziej istotny sposób uzupełnia i aktywizuje sensy ich utworów, niż dzieje się to w przypadku pisarzy.

Przywołajmy fragment:

> Kiedy się zestarzałem, rytuał ten podjęli moi czterej synowie. Oni, podobnie jak ja, uwielbiali wędrować w czas kanikuły do wioski. Nazywali ją zaczarowaną. Któregoś lata tak rozpaczliwie zatęskniłem, iż zapragnąłem znów udać się tam osobiście. I pojechałem. Osada była jak dawniej – nietknięta zębami czasu … Pokuśtykałem do chatki karmicielki kotów. Zawołałem ją po imieniu – wyszła wnet, w otoczeniu dachowców, jakaś inna kobieta.
>
> – Mojomira…? – zapytałem.
>
> Skinęła głową i otwarła mi furtkę. Wstąpiłem, by ją powitać…[20]

Zebrane z wybranych tomików przykłady kobiecej prozy stanowią zbiór różnorodnych narracji, wymykając się niekiedy stereotypom gatunkowym. Nie sposób omówić tu wszystkich szczegółowo, podobnie jak i poezji. W niniejszym artykule pokonkursowe promowanie i upowszechnianie twórczości literackiej kobiet jest jedynie zasygnalizowane, stanowi przyczynek do dalszych, pogłębionych badań i analiz na ten temat. A to, co daje się zauważyć i co należy zaznaczyć – to to, że przywoływana i omawiana w artykule literatura kobiet (poezja i proza), nawet jeżeli momentami nudna, banalna, mało atrakcyjna artystycznie i treściowo, stanowi jednak ważny głos niewieści, włączający się w ogólnopolski nurt literatury kobiecej, tworzy niewyczerpane źródło wiedzy nie tylko o kobietach i ich światach (wewnętrznych czy zewnętrznych, np. małych ojczyznach), ale również o kulturze, przemianach społecznych, obyczajowych, historii, ewolucji obyczajów, problemach jednostkowych i wspólnotowych.

[20] Anna Pilszewska, *Karmicielka kotów*, w: *42 Konkurs Literacki LIMESU*, 34. „Mojomira znaczy «mój pokój», «mój skarb», ibidem, 33.

Bibliografia

Źródła

XXIII Konkurs Literacki. Utwory nagrodzone i wyróżnione, (Siedlce: Akademia Podlaska. Uczelniany Ośrodek Kultury, 2000).

XXV Konkurs Literacki. Utwory nagrodzone i wyróżnione, (Siedlce: Studencki Ośrodek Działań Kulturalnych „Limes", 2002).

XXVIII Konkurs Literacki. Utwory laureatów, (Siedlce: Akademia Podlaska. Uczelniany Ośrodek Kultury, 2005).

XXIX Konkurs Literacki: utwory nagrodzone i wyróżnione, (Siedlce: Akademia Podlaska. Uczelniany Ośrodek Kultury, 2006).

32 Konkurs Literacki LIMESU: utwory nagrodzone i wyróżnione, (Siedlce: Akademia Podlaska. Uczelniany Ośrodek Kultury, 2009).

42 Konkurs Literacki LIMESU: utwory nagrodzone i wyróżnione, (Siedlce: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach. Uczelniany Ośrodek Kultury, 2019).

43 Konkurs Literacki LIMESU: utwory nagrodzone i wyróżnione, (Siedlce: Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach. Uczelniany Ośrodek Kultury, 2020).

Opracowania

Borkowska, Grażyna. *Cudzoziemki. Studia o polskiej prozie kobiecej*, (Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Badań Literackich, 1996).

Borkowski, Andrzej. „Historia w twórczości poetów siedleckich", w: Klaudia Jastrzębska przy udziale Jolanty Sawickiej-Jurek i Ewy Borkowskiej (red.), *Życie literackie i kulturalne Siedlec. Tradycja i współczesność*, (Siedlce: Stowarzyszenie tutajteraz 2013).

Kraskowska, Ewa. „Kilka uwag na temat powieści kobiecej", *Teksty Drugie*, nr 4/5/6, 1993, 259–273.

Kraskowska, Ewa. „Narodziny pisarki dwudziestowiecznej", w: Ewa Kraskowska, Bogumiła Kaniewska (red.), *Polskie pisarstwo kobiet w wieku XX: procesy i gatunki, sytuacje i trendy*, (Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2015), 29–54.

Kraskowska, Ewa. *Piórem niewieścim. Z problemów prozy kobiecej dwudziestolecia międzywojennego*, (Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 1999).

Małczuk, Monika. *O narracji i stylu prozy wspomnieniowej Krystyny Rudnickiej*, w: Klaudia Jastrzębska przy udziale Jolanty Sawickiej-Jurek i Ewy Borkowskiej (red.), *Życie literackie i kulturalne*

Siedlec. Tradycja i współczesność, (Siedlce: Stowarzyszenie tutajteraz, 2013), 167–183.

Przybysz, Iwona. *Sąd nad literaturą. Konkursy literackie na łamach prasy warszawskiej drugiej połowy XIX wieku*, (Lublin: wydawnictwo Episteme, 2023).

Zawiszewska, Agata. Galant, Arleta (red.). *Czytanie. Kobieta, biblioteka, lektura*, (Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego 2015).